

Gminne Przedszkole w Laskach
AKADEMIA POD DĘBOWYM LIŚCIEM
ul. 3 Maja 43
05-080 Izabelin
NIP 118-06-16-788

„Jestem przedszkolakiem”

PROGRAM ADAPTACYJNY GMINNEGO PRZEDSZKOŁA W LASKACH

Akademia Pod Dębowym Liściem

*„Jeśli umiecie diagnozować radość dziecka i jej natężenie,
musicie dostrzec, że najwyższą jest radość pokonanej trudności,
osiągniętego celu, odkrytej tajemnicy.
Radość tryumfu i szczęście samodzielności, opanowania, władania.”*

J. Korczak

PROGRAM WSPOMAGAJĄCY WSTĘPNĄ ADAPTACJĘ DZIECKA 3 – LETNIEGO DO PRZEDSZKOLA

Autorki programu

mgr Małgorzata Przestrzelska

mgr Paulina Górkiewicz

mgr Iwona Przysłupska

mgr Anna Idzik

Miejsce realizacji

Gminne Przedszkole w Laskach
„Akademia pod Dębowym Liściem”
ul.3-go Maja 43, Laski

Czas realizacji

Miesiąc czerwiec i sierpień poprzedzający rozpoczęcie nowego roku szkolnego,
do momentu adaptacji dziecka w środowisku przedszkolnym.

Spis treści:

Wstęp

Wybrane problemy procesu adaptacji dziecka do przedszkola

- Pojęcie adaptacji i uwarunkowania procesu adaptacji dziecka do przedszkola.
- Trudności adaptacyjne.
- Rola rodzica, nauczyciela i grupy rówieśniczej w procesie adaptacji dziecka do przedszkola.

Rozwój dziecka 3-letniego – charakterystyka

- Rozwój społeczny
- Rozwój emocjonalny
- Rozwój motoryczny
- Sprawności językowe i komunikacyjne

Założenia programu

Zasady adaptacji dzieci

Warunki dobrej adaptacji – jak pomóc?

Treści programowe

Metody pracy wykorzystywane podczas realizacji programu

Cele spotkań adaptacyjnych (czerwiec, sierpień)

Ewaluacja programu

Bibliografia

Wstęp

*„Z odrobiną sukcesu, zachęty, zaufania
W środowisku sprzyjającym pracy
Dziecko może dotrzeć
do krańców świata”*

Celestyn Freinet

Dzień, w którym dziecko trafia po raz pierwszy do przedszkola, jest bardzo ważny w jego życiu. Musi rozstać się z rodzicami i w nowym środowisku poradzić sobie samo z różnymi problemami. Wiadomo, że poziom dziecka 3 letniego nie predysponuje go do samodzielnego pokonywania progów zorganizowanej instytucji, jaką jest przedszkole.

Dziecko wstępujące do przedszkola musi przystosować się do warunków nowego otoczenia oraz wymagań związanych ze sposobem korzystania z urządzeń i wyposażenia przedszkola, nauczycieli i pozostałych pracowników przedszkola, przebywania w licznej grupie, wymagań stawianych w zakresie samoobsługi, nowego rozkładu dnia oraz nowej pozycji społecznej, innej niż w rodzinie.

U wielu dzieci wywołuje to sytuację stresową – lęk, złość, upór, gniew, którą często przenoszą na pracowników przedszkola, rodziców, lub inne dzieci. Większość dzieci przystosowuje się dość szybko do nowej rzeczywistości, u innych okres adaptacji trwa bardzo długo ale, są także takie dzieci, które nigdy nie adoptują się do warunków przedszkolnych. Najczęściej takie problemy mają dzieci, które miały przykre doświadczenia w relacjach z dorosłymi, są nieśmiałe, lękliwe, miały mały kontakt z rówieśnikami lub też ich rodzice są nadopiekuńczy.

Sytuację stresową przeżywają także rodzice dzieci. Mają bowiem oddać swoje dziecko, swój największy skarb, pod opiekę instytucji i osób obcych. Nie znają założeń i wymagań przedszkola, warunków, w jakich będzie przebywać dziecko, osób które będą się nim zajmować. Rodzi to wiele niepokojów i wątpliwości, które podświadomie często przenoszą na dziecko. Brak podstawowej wiedzy na temat specyfiki pracy przedszkola uniemożliwia rodzicom odpowiednie przygotowanie dziecka w zakresie samodzielności oraz kształtowanie pozytywnego stosunku emocjonalnego do przedszkola.

Nauczyciele przyjmując pod opiekę nowe dzieci nie znają indywidualnych potrzeb swoich wychowanków, ich zainteresowań, sytuacji rodzinnej, jak również oczekiwań rodziców w stosunku do przedszkolaka.

Przedszkole jako profesjonalna placówka wychowawcza może udzielić rodzicom wsparcia, przygotowując ich do udzielenia pomocy dziecku w jego adaptacji do nowego środowiska społecznego.

Żeby proces adaptacji przebiegał sprawnie i trwał jak najkrócej, musi istnieć ścisła współpraca między rodzicami, a pracownikami przedszkola. Współpraca ta powinna być przemyślana, zorganizowana, oparta na ustalonych zasadach i mająca na celu osiągnięcie określonych efektów.

Na tej podstawie został opracowany program adaptacyjny przedszkola, oparty na wiedzy o rozwoju dzieci, oczekiwaniach i wzajemnych oddziaływaniach przedszkola, rodziców i nauczycieli, w celu stworzenia dzieciom lepszego startu przedszkolnego.

Wybrane problemy procesu adaptacji dziecka do przedszkola

Pojęcie adaptacji i uwarunkowania procesu adaptacji dziecka do przedszkola

Słowo „adaptacja” oznacza proces lub jego wynik, w którym zostaje uzyskana równowaga pomiędzy tym, czego potrzebuje jednostka, a warunkami, w których musi ona funkcjonować.¹ W myśl powyższego wyjaśnienia, adaptacja przedszkolna oznacza przystosowanie się dziecka do nowej sytuacji, oczekiwań i okoliczności, jakie stawia przed nim przedszkole.²

Aby załagodzić traumę, jaką dziecko przechodzi wraz z pierwszym przekroczeniem progu przedszkola, zrodził się pomysł zajęć adaptacyjnych. Swoje podstawy czerpie on z pomysłu francuskich psychoanalityków (Francoise Dolto), a mianowicie z koncepcji Zielonych Domów, które są miejscem pomiędzy domem, który dziecko zna, a miejscem nieznanym. Głównym założeniem, które zostało zaczerpnięte z Zielonych Domów jest to, że w czasie poznawania przedszkola, dziecku powinien towarzyszyć dorosły z jego najbliższego otoczenia. Organizowanie takich zajęć jest bardzo istotne przy złagodzeniu stresu w pierwszych dniach września.³

Pierwszy kontakt dziecka z przedszkolem wiąże się z nową sytuacją, z którą jeszcze nie miało do czynienia. Jest on bardzo ważny, ponieważ to od niego zależy, jak dziecko będzie funkcjonowało w społeczności przedszkolnej. Sposób, w jaki radzi sobie dziecko z adaptowaniem się, ma wpływ na przebywanie w grupie. Jeśli dziecko w łagodny sposób przechodzi ten proces, istnieje prawdopodobieństwo, że wzory postaw i zachowań zostaną utrzymane oraz takie dziecko nie będzie miało problemu z przystosowaniem się do szkoły. Pobyt w nowym otoczeniu, może przysporzyć wiele problemów, uwarunkowanych wieloma czynnikami. Pierwszy z nich to czynnik sytuacyjny – dziecko zostaje wprowadzone w nowe środowisko, jest to całkowicie nieznaną dla dziecka sytuacją. Nowe normy, zasady, obowiązki, współdziałanie w grupie. Drugim czynnikiem jest czynnik subiektywny – jest to sposób postrzegania przedszkola przez dziecko oraz to, jak wchodzi ono w nową dla siebie rolę. Czynnik obiektywno - rozwojowy – psychika dziecka w wieku przedszkolnym ma niski próg odporności, nie jesteśmy w stanie przewidzieć reakcji dziecka.⁴

1 W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, ŻAK, Warszawa 2007, s. 16

2 T. Pilch (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, Tom I*, Żak, Warszawa 2003, s. 24

3 A. Polańczyk, *Jak pomóc dziecku przekroczyć próg przedszkola?*, „Management w przedszkolu”, Wrzesień 2007, dz. C1.4, s.3

4 A. Klim-Klimaszewska, *Witamy w przedszkolu. Wspomaganie procesu adaptacji dziecka do środowiska przedszkolnego*, ERICA, Warszawa 2010, s. 15-16

Prócz czynnika sytuacyjnego i subiektywnego w procesie adaptacji do przedszkola możemy wyróżnić wiele innych, ważnych elementów, dzieląc je na dwie duże grupy:

- czynniki endogenne – do tej grupy zaliczamy wiek oraz płeć, rozwój psychoruchowy, rozwój emocjonalny;
- czynniki egzogenne – są to czynniki związane z otoczeniem, warunkami i relacjami rodzinnymi oraz z warunkami panującymi w przedszkolu;⁵

Dzieci starsze łatwiej przystosowują się do nowych warunków przedszkolnych, gdyż ich potrzeby psychospołeczne osiągają wyższy poziom rozwoju. Wynikiem tego jest łatwiejsza interakcja pomiędzy rówieśnikami w grupach starszych. Tezę tę potwierdza teoria Pawłowa o zależności pomiędzy wiekiem a dojrzałością kory mózgowej oraz teoria Piageta o rozwoju procesów asymilacji i akomodacji.⁶

Ogromne znaczenie ma również poziom rozwoju układu nerwowego. Im silniej ukształtowany układ nerwowy, tym większy jest próg odporności na stres. Ten aspekt ma duży wpływ na rozwój indywidualnych cech osobowości. Jeśli u dziecka nasilą się negatywne emocje, gorzej przystosowuje się do nowego otoczenia a nawet może inaczej odbierać siebie i to co się wokół niego dzieje.⁷

Poziom rozwoju umysłowego również znaczenie wpływa na adaptację dziecka. Jeśli rozwój umysłowy jest w normie lub wyższy, przystosowanie będzie o wiele łatwiejsze. Dziecko łatwiej wchodzi w środowisko, łatwiej się uczy, rozwija zasób słownictwa.⁸

Płeć jest czynnikiem, który również warunkuje przystosowanie się do przedszkola. Otóż wyniki badań wskazują na mniejszy próg odporności emocjonalnej chłopców.⁹

Rodzina jest kolejnym ważnym ogniwem oddziałującym na proces adaptacji, gdyż jest to pierwsze, najbardziej znane otoczenie dziecka. Do momentu posłania dziecka do przedszkola, to właśnie rodzina zaspokajała wszystkie potrzeby dziecka, zarówno w zakresie biologicznym, jak i psychospołecznym. Przebieg socjalizacji dziecka oraz całkowity rozwój zależy właśnie od stopnia zaspokojenia wszystkich podstawowych potrzeb.¹⁰

Relacje rodzinne, a w szczególności więź emocjonalna z jej członkami, także wpływa na to, jak dziecko funkcjonuje w nowym środowisku. To na jakim poziomie dziecko „uzależnione” jest emocjonalnie od mamy lub taty, zależy od sposobu wychowania. Im bardziej rodzic jest troskliwy, tym więź emocjonalna jest większa. Wynikiem tego jest wielka

---

5 Ibidem. s. 16

6 za: Ibidem., s.16

7 Ibidem., s. 16-17

8 Ibidem., s. 17

9 Ibidem., s. 17

10 Ibidem. s. 17-18

trauma przy rozstaniach. Dziecko traci kontakt na kilka godzin z osobą, do której było bardzo przywiązane.¹¹

To, jak dziecko przejdzie proces adaptacyjny jest zależne tak naprawdę nie tylko od samych rodziców, ale również od pracowników przedszkola i grupy rówieśniczej. W jednej grupie możemy spotkać dzieci mniej lub bardziej zaadaptowane. Nauczyciele mają wpływ na ten proces i to oni powinni pomagać dzieciom źle znoszącym okres przystosowania. W przedszkolu nauczyciel jest dla dziecka bardzo ważną osobą, często bywa tak, że dziecko przejmuje zachowania nauczyciela i próbuje go naśladować.

Każdego roku we wrześniu do placówek przedszkolnych przychodzą nowe przedszkolaki. Najwięcej jest dzieci trzyletnich, ale zdarza się również, że dziecko mając cztery czy nawet pięć lat, jest w przedszkolu po raz pierwszy. Każde dziecko, niezależnie od wieku, proces adaptacyjny może przechodzić z taką samą trudnością lub z taką samą łatwością.

Trudności adaptacyjne

Moment przyjścia dziecka do przedszkola jest przełomem w jego życiu. Samo rozstanie z rodzicami wywołuje wiele silnych emocji. Jednak nie tylko dla dziecka jest to wielki stres, dla rodzica i nauczyciela również. Niechęć dzieci do przyjścia do przedszkola powoduje zdenerwowanie i zmartwienie rodziców.¹² W dużej mierze właśnie ten moment może rzutować na dalsze życie dziecka. Gubi ono poczucie stabilności i nie wie, co dzieje się wokół niego. Niespodziewanie znajduje się w innym, obcym dla siebie środowisku. Wszystko wokół niego jest nowe, poczynając od osób w jego otoczeniu, miejsc, sal, zasad. Brak możliwości kontroli nad nową sytuacją powoduje, że zostaje ona uznana za zagrożenie.¹³ Reakcja na zaistniałą sytuację, może przejawiać się różnie, np.:

- płaczem;
- agresywnym zachowaniem;
- wycofaniem;
- pozorną akceptacją;
- nieprawidłowościami w funkcjonowaniu organizmu.¹⁴

---

11 Ibidem. s. 18

12 H. Piwowarska-Krukowska, *Adaptacja dzieci w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Nr 5, 2007, s. 48

13 A. Polańczyk, *op. cit.* s.1

14 H. Piwowarska-Krukowska, *op. cit.*, s. 48

Ponadto dziecko traci apetyt, ma kłopoty ze snem, moczy się w nocy. Gdy takie sytuacje powtarzają się często, rodzic powinien zastanowić się nad zrezygnowaniem z przedszkola.¹⁵

Warto wspomnieć o wynikach badań G. Sochaczewskiej, na temat trudności w adaptacji dziecka. A mianowicie:

- dla każdego dziecka, niezależnie od tego, czy ma trzy czy pięć lat, przystosowanie się do nowego środowiska i otoczenia może być trudne;
- chłopcy mają większe problemy niż dziewczynki w przystosowaniu się;
- dziecko, którego rozwój przebiegał bez zakłóceń i dziecko słabiej rozwijające się, mogą mieć takie same trudności adaptacyjne;
- poziom rozwoju umysłowego dziecka nie ma wyraźnego wpływu na przystosowanie się;
- sytuacja materialna i bytowa rodziny również nie ma większego wpływu na adaptację dziecka;
- formalna struktura rodziny nie ma związku z przystosowaniem.¹⁶

Często uważa się, że dziecko nie posiadające rodzeństwa może przechodzić trudniej adaptację, lecz badania Sochaczewskiej tego nie dowodzą.¹⁷

W pierwszym dniu pobytu dziecka w przedszkolu osobą, która nawiązuje kontakt z dzieckiem jest nauczycielka. Zadaniem nauczycielki jest zapewnienie opieki całej grupie nowo przyjętych dzieci. W dużej liczbie przypadków, jest to mało komfortowa sytuacja dla dziecka. Dziecko nauczone w domu bycia w centrum uwagi, w przedszkolu spada z piedestału i staje się tak samo ważny jak inni rówieśnicy.¹⁸

Na samym początku, najwięcej uwagi nauczyciela pochłaniają dzieci rozstające się z rodzicami z płaczem. Dziecko, które jest bardzo emocjonalnie związane z rodzicami, pozostawione przez nich w przedszkolu, odczuwa lęk w wyniku utraty kontaktu z obiektem, do którego jest przywiązane. Do tej pory to rodzice zaspokajali jego potrzeby. Stan lęku obniża odczucie bezpieczeństwa dziecka, prowadzi do utrudnień w niektórych sferach, takich jak np. sfera poznawcza i motoryczna. Te nieprzyjemne doznania komplikują przystosowanie się dziecka do nowych warunków.¹⁹

Kolejną trudnością dla dziecka jest zaspokajanie swoich potrzeb, takich jak jedzenie,

15 E. Gruszczyk-Kolczyńska, E. Zielińska, *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2000, s. 21

16 M. Biała, *Przedszkolaki. Co każdy rodzic powinien i nauczyciel wiedzieć powinien*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2008, s. 35-36

17 E. Gruszczyk-Kolczyńska, E. Zielińska, *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków...* op. cit., s.23

18 J. Lubowiecka, *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*, WSiP, Warszawa 2000, s. 50

19 Ibidem., s. 50

leżakowanie, korzystanie z toalety. Warunki panujące w większości przedszkoli, nie są w stanie zapewnić dziecku poczucia bliskości, pomocy i poczucia intymności, na takim poziomie, w jakim otrzymuje je w domu. Dlatego tak ważne są umiejętności samoobsługowe, które posiada dziecko. Im więcej dziecko jest w stanie samo zrobić, tym bardziej czuje się niezależne i bezpieczne w nowym środowisku. Dzieci przychodzące do przedszkoli na początku września, różnią się od siebie poziomem posiadanych umiejętności samoobsługowych, a wymagania stawiane przed nimi w przedszkolu są dla wszystkich takie same. Przedszkolak nie radzący sobie w samoobsłudze czuje się nieswojo i bezsilnie.²⁰

Dziecko 3-letnie przychodzące do przedszkola powinno samodzielnie jeść posiłki, korzystać z toalety (łącznie z myciem rąk), ubierać np. kurtkę, rozpoznać swoje rzeczy. Ponadto dziecko powinno dobrze znać swoje imię i nazwisko. Tych podstawowych czynności powinni nauczyć rodzice w domu, często jednak bywa, że dzieci zostawały wyręczane – co prowadzi do stresu.²¹

Nowy przedszkolak wchodząc w nowe środowisko zostaje poddany dwóm typom interakcji. Pierwsza to JA – pracownicy przedszkola i moi rówieśnicy. Patrząc na ten typ interakcji od strony oczekiwań dziecka, w tym podejściu podmiotowym możemy wyróżnić dwa kierunki. Przedszkolak – nauczyciele, jako osoby dorosłe dające dziecku poczucie bezpieczeństwa, otwierające przed nimi drzwi do świata wiedzy. W czasie zamiany nauczycielki w południe, dziecko zaczyna się gubić, nie wie, co się dzieje. Wynikiem tego może być rozpacz i pytania o rodziców. Spowodowane jest to przyzwyczajeniem się dziecka do pani, która była z nim od rana w grupie. Natomiast, w zestawieniu przedszkolak – rówieśnik interakcja skierowana jest na zabawę i wspólne działania. Na początku roku szkolnego w jednej grupie spotykają się dzieci, które nie znają ani siebie, ani nowego środowiska. Zaburzenia w poczuciu bezpieczeństwa nie wpływają korzystnie na zwieranie kontaktów z rówieśnikami. Dopiero po bliższym poznaniu się i dłuższym przebywaniu w swoim towarzystwie, dzieci zaczynają tworzyć grupy i przyjaźnić się ze sobą.²²

Drugi typ interakcji to JA – środowisko przedmiotowe. Dziecko przychodząc do przedszkola, styka się nową przestrzenią i otoczeniem. Są to nowe sale, meble, zabawki. Dziecko musi przyzwyczaić się do nowych zasad panujących w sali, co często przysparza dzieciom wiele trudności. 3-letnie dziecko przywiązuje się do swojej sali i jakiegokolwiek opuszczanie jej powoduje zachwianie poczucia bezpieczeństwa, dziecko zaczyna płakać lub

---

20 Ibidem., s. 51

21 Ibidem., s. 51

22 J. Lubowiecka, *Trudności dziecka w przystosowaniu się do przedszkola*, Wychowanie w Przedszkolu, nr 6 2001, s. 326

zdenerwowane pyta o mamę.²³

Kolejną trudność, z jaką spotykają się dzieci 3-letnie jest brak zorientowania w organizacji i planie dnia. Poznają ją dopiero, gdy zdobywają własne doświadczenie. Dziecko nie zna się na zegarku, więc wyznacznikiem czasu jest u niego porządek dnia, czyli czynności następujące po sobie (po śniadaniu rozmawiamy z panią, potem bawimy się, po obiedku idziemy spać i przychodzą po nas rodzice). Dziecko, które nie orientuje się w czasie może stracić poczucie kontroli związane z tym, co się z nim stanie w nowym środowisku.²⁴

Ogromny wpływ na występujące trudności w przystosowaniu się mogą mieć zmiany zachodzące w życiu rodzinnym. Mamy po okresie wychowawczym wracają do pracy, co całkowicie zmienia cykl dnia. Rodzice zaczynają poświęcać dziecku mniej uwagi, żyją w pośpiechu. Dziecko zaczyna odczuwać brak troski ze strony rodzica.²⁵

Nowe otoczenie oczekuje, aby dziecko weszło w rolę przedszkolaka. Musi ono przyswoić nowe zasady i reguły, nauczyć się życia w grupie rówieśników, przyzwyczać się do gwaru, jaki panuje w sali. W grupie często jest około 25 nowych przedszkolaków. Minusem tak licznych grup może być niedostateczne poświęcenie uwagi nauczyciela dziecku, które bardzo tego potrzebuje. Musi ono wtedy szybko spróbować zaaklimatyzować się w grupie.²⁶

Trudności może przysporzyć również drzemający w dziecku egocentryzm, który przejawia się w chęci poczucia bliskości i skupienia uwagi nauczycieli. Niestety, często bywa, że nauczyciel mając pod opieką liczne grupy, nie jest w stanie zaspokoić tych potrzeb. Wtedy nowo przyjęty przedszkolak buntuje się i ma problemy w reakcji na polecenia wydawane przez nauczyciela. Czas i doświadczenie działają w tym momencie na korzyść dziecka, gdyż przyzwyczajają się ono do tego, że to nie ono jest najważniejsze.²⁷

Wszystkie trudności wpływają na adaptację dziecka do przedszkola. Niektóre dzieci szybciej, inne nieco wolniej przystosowują się do nowego środowiska.

Rola rodzica, nauczyciela i grupy rówieśniczej w procesie adaptacji dziecka do przedszkola.

Przystosowanie się dziecka do nowych warunków, z którymi spotyka się przedszkolu,

---

23 Ibidem. s. 326-327

24 J. Lubowiecka, *Przystosowanie ...*, op. cit., s. 53

25 Ibidem., s. 54

26 Ibidem., s. 54

27 Ibidem., s. 54

w dużej mierze zależy od dziecka, jednak nie tylko. Duże znaczenie ma zarówno postawa rodzica, jak i nauczyciela. Wielką rolę odgrywa również środowisko rówieśnicze.

W procesie adaptacji dziecka największą rolę odgrywają rodzice, którzy mają za zadanie zadbać o to, aby przekroczenie progu przedszkola nie było zbyt traumatycznym przeżyciem dla ich dziecka.

Mimo silnego oddziaływania przedszkola na dziecko, największy wpływ na kształtowanie jego zachowań ma środowisko rodzinne. Jest ono pierwszym środowiskiem wychowawczym. Silne znaczenie w ukształtowaniu przystosowania się dziecka, mają również normy, nakazy i zakazy panujące w domu. Gdy wychowanie przez rodziców ma ten sam kierunek, co wychowanie w przedszkolu, dopasowanie się do środowiska przedszkolnego przebiega bez większych zakłóceń.²⁸

Rodzice często znają możliwości i prawidłowości rozwojowe swojego dziecka. Orientują się w potrzebach fizycznych i psychicznych oraz w tym, jakie czynniki pozytywnie oddziałują na dziecko, a które negatywnie.²⁹

Wyniki badań G. Sochaczewskiej udowodniły, że przystosowanie do przedszkola w dużej mierze zależy od stosunku emocjonalnego dziecka. Im bardziej jest on pozytywny, tym szybciej następuje przystosowanie do nowej sytuacji. Ogromną rolę, odgrywają w tym momencie rodzice, którzy w pewnym stopniu są w stanie kształtować tenże pozytywny wizerunek przedszkola.³⁰

Najważniejszym zadaniem rodziców, jest stawianie przed dzieckiem specjalnych obowiązków, elementów pracy. Dobrym sposobem jest konstruowanie sytuacji problemowych, w których pozostawiamy dziecko, aby samodzielnie je rozwiązało (np. pomoc w pracach domowych). Dziecko zaczyna nabywać umiejętność organizacji pracy, dbałości o porządek we własnym otoczeniu oraz poszanowania dla własnych rzeczy. Wszystkie te działania sprawiają, że dziecko zaczyna odczuwać odpowiedzialność za siebie i za swoje postępowanie.³¹

Tworzenie przez rodzica sytuacji, w których jego pociecha musi się wykazać, prowadzi również do tego, że dziecko zaczyna odczuwać, co oznacza obowiązek i że jeśli coś rozpocznie musi to doprowadzić do końca.³² Ogromną rolę odgrywa wzmocnienie takich

---

28 I. Dudzińska, *O współżyciu dzieci w grupie przedszkolnej*, BPWP, Warszawa 1970, s. 24

29 K. Lubomirska, *Jakość życia dziecka; Relację pomiędzy dzieckiem, nauczycielem, rodzicami i szerszym środowiskiem społecznym*, Polski Komitet Wychowania Przedszkolnego OMEP Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Warszawa 1994, s. 88

30 K. Lubomirska, *Jakość życia dziecka*;..., op. cit., s. 24

31 A. Klim-Klimaszewska, *Trzylatek w przedszkolu*, ERICA, Warszawa 2010, s. 77-78

32 Ibidem., s. 78

zachowań, poprzez pochwały i nagrody.

Ważne jest również to, aby rodzic tak organizował dziecku czas, żeby coraz więcej czasu spędzało ono pośród swych rówieśników, czy to na placu zabaw, czy w domu. Prowadzi to do rozwijania się w dziecku chęci nawiązywania kontaktów społecznych.³³

Istotne jest, żeby rodzic postarał się pozostawić dziecko pod opieką innej osoby dorosłej, aby w ten sposób zaczęło oswajać się z nieobecnością mamy i taty. Konieczne jest wprowadzenie podobnego rytmu dnia, jaki panuje w przedszkolu (posiłki, zabawy, spacer, zajęcia, spanie).³⁴ Dziecko powinno być uczone samoobsługi przy spożywaniu posiłków, ubieraniu się, myciu i korzystaniu z toalety.

Kolejną ważną grupą, która odgrywa ważną rolę w procesie adaptacyjnym dziecka, są nauczyciele. To z nimi dziecko ma najwięcej kontaktu w czasie przebywania w przedszkolu.

Jak pisała A. Kwiatkowska „... zasadniczą funkcją nauczyciela, było uspołecznienie dzieci i przekazanie im dziedzictwa kulturowego tak, aby były przygotowane do funkcjonowania w społeczeństwie”.³⁵

Nauczyciel jest osobą przekazującą wiedzę oraz wspomagającą w kształtowaniu rozwoju dziecka.³⁶ Ma ogromny wpływ na dziecko, to on rozwiązuje konflikty i zatargi pomiędzy dziećmi, wyjaśnia zaistniałe problemy, wprowadza dyscyplinę oraz przekazuje informacje.

Nauczyciel w relacjach z dzieckiem powinien wykazać się wrażliwością, dopasować swoje zachowanie do zachowania dziecka, gdyż to motywuje ich działania.³⁷ Ponadto poprzez pochwały i dezaprobaty, zwraca uwagę dziecka na pozytywne lub negatywne zachowania.³⁸

Po wstępnej obserwacji zachowań i działań przedszkolaka, wychowawca dobiera tak zadania, by dzieci miały możliwość wyzwolenia i uaktywnienia swych możliwości.³⁹

Nauczyciel powinien wspomagać dziecko w rozwijaniu komunikacji werbalnej i niewerbalnej, rozpoznawać emocje dziecka, tworzyć takie sytuacje, aby dziecko samo chciało działać, być pomocnym. Ponadto powinien zaciekać dziecko światem.⁴⁰

Nauczyciel będzie skuteczny we wspomaganie rozwoju przedszkolaka, gdy

---

33 Ibidem., s. 78

34 Ibidem., s. 80

35 J. Karbownik, M. Kwaśniewska, B. Surma, *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, WAM, Kraków 2011, s. 158

36 G. Tadeusiewicz, *Edukacja w Europie*, PWN, Warszawa-Lódź 1997, s. 74

37 J. Lubowiecka, M. Suświłło, *Wybrane problemy wczesnej edukacji*, Olsztyn 1997, s. 8

38 K. Lubomirska, *Przedszkole, rzeczywistość i szansa*, Żak, Warszawa 1994, s. 131

39 D. Waloszek, *Edukacja dzieci w wieku przedszkolnym*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 1994, s. 14

40 E. I. Laski (red.), *Nauczyciel wobec wczesnej edukacji dzieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007, s. 61

zaakceptuje dziecko jako osobę i jego zachowania, będzie tworzył okoliczności do rozwoju aktywności i zaangażowania.⁴¹

Każdy nauczyciel powinien pamiętać, że rozwój jednostki jest różny i każdy może rozwijać się w różnym tempie. Powinien również przypomnieć sobie standardy rozwojowe, aby mógł dopasować możliwości dziecka w danym okresie rozwojowym do zajęć i zadań. Fundamentem pracy z małymi dziećmi jest wiedza nauczyciela, jaką posiada na temat dziecka (indywidualnie), interesuje się nim i w razie trudności poszukuje przyczyn problemów występujących u dziecka.⁴²

Malaguzzi uważał, że nauczyciel powinien dostrzegać w dzieciach twórcę, uczyć tak, aby dziecko było w stanie zrozumieć i nauczyć się przekazywanej wiedzy.⁴³

Istotnym ogniwem w adaptacji jest również grupa rówieśnicza, z którą dziecko spędza całe dni w przedszkolu. To z innymi dziećmi się bawi, przebywa, pracuje.

Dzieci poprzez naśladownictwo i obserwacje swych grupowych kolegów uczą się pozytywnych i negatywnych zachowań. Gdy jedno dziecko się cieszy, to i kolega się cieszy, gdy płacze, „zaraża” tym innych. W przedszkolu powstaje społeczność, zaczynają tworzyć się grupki, dzieci utożsamiają się z kolegami.⁴⁴

Kontakt z rówieśnikami powoduje również rozwój mowy dziecka, poprzez tę komunikację dziecko uczy się znaczeń i słów. Im więcej komunikacji, tym dziecko mniej się izoluje i mniej wycofuje.⁴⁵

Dziecko przyłącza się do tej grupy rówieśników, która jest mu najbliższa. Ważne jest współdziałanie dzieci ze sobą, gdyż prowadzi ono do rozwoju osobowości jednostek. W zabawach często dzieci zajmują różne role, zaczynają liczyć się z zdaniem przewodnika grupy. Dzieci poprzez interakcję rówieśniczą tworzą obrazy własnego „ja”.⁴⁶ Z czasem dziecko zaczyna odczuwać więź ze swoją grupą przedszkolną.⁴⁷

Dziecko zdobywa doświadczenie społeczne w zabawach i w swobodnych zajęciach. Poprzez normy i zasady dziecko zaczyna uczyć się samodzielności, sam wybiera zabawkę którą się chce bawić, kolegów do zabawy.⁴⁸

Na samym początku całej grupie zostają przekazane nakazy i zakazy zawarte w

---

41 Ibidem., s. 61

42 Ibidem., s. 62

43 Za: M. Karwowska-Struczyk, *Edukacja przedszkola. W poszukiwaniu innych rozwiązań*, WUW, Warszawa 2012, s. 151

44 D. Al-Khamisy, *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*, Żak, Warszawa 2006, s. 31

45 Ibidem., s. 33-34

46 Ibidem., s. 32

47 A. Landy, M. Kwiatkowska, Z. Topińska, *Rozwój i wychowanie dziecka w wieku przedszkolnym*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1970, s. 244

48 M. Kwiatkowska (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985, s. 259

prostych komunikatach. Niestety czasami bywa tak, że są dzieci, które w ogóle nie reagują na określone jasno normy.⁴⁹

---

49 Ibidem., s. 260

Rozwój dziecka 3-letniego - charakterystyka

Rozwój społeczny

Rozwój społeczny rozumiany jest jako zakres przystosowania działań oraz wzory postępowania, jakie są wymagane w danym środowisku społecznym. Dziecko w 3. roku życia jest skupione bardziej na sobie niż na innych. Na początku uczy się, jak współżyć z grupą rówieśników. Z czasem dziecko przechodzi przemianę, w której zaczyna być społecznie dostosowane do udziału we wspólnych zabawach oraz zajęciach.⁵⁰

Jeśli w wieku przedszkolnym wystąpią problemy w rozwoju społecznym, bardzo prawdopodobnym jest, że problemy te będą występować w późniejszym życiu. Dzieci mające problemy z informowaniem o swych potrzebach, brakiem rozpoznania podstawowych emocji i nie mogące znaleźć rozwiązania w konflikcie, mogą napotkać na trudności w nawiązywaniu kontaktów z innymi.⁵¹

W zakresie rozwoju społecznego ważnym elementem jest zdolność rozwiązywania konfliktów społecznych. Taka umiejętność to „... przetwarzanie informacji społecznych, podejmowanie cudzej perspektywy, rozważanie alternatywnych planów działania oraz ocenę wyników działania.”⁵²

Dzieci rozpoczynające przedszkole (3-4- letnie), działają w taki sposób, aby wywołać działanie innej osoby, nawiązać relacje, zdobyć wiedzę oraz zwrócić na siebie uwagę. Zachowania takie najczęściej kierowane są do rówieśników. Strategia, którą stosują dzieci aby wpłynąć na zachowanie partnera to zadawanie pytań, zawołanie oraz dołączanie do zabawy. Inną strategią, której celem jest uzyskanie informacji jest wydawanie poleceń i zapytania kierowane do partnera.⁵³

Kontakty dzieci w wieku przedszkolnym często ograniczają się do środowiska domowego i przedszkolnego. W domu najczęstszy kontakt dziecko ma z rodzicem i rodzeństwem. Postawa, cechy charakteru, wiek i wykształcenie rodziców, jak również normy panujące w domu określają siłę związku pomiędzy rodzicem a dzieckiem.⁵⁴

Rodzeństwo jest bardzo ważnym ogniwem w rozwoju społecznym dziecka. W kontakcie z bratem lub siostrą dziecko doświadcza wielu różnych uczuć. Rodzeństwo często

---

50 M. Żebrowska (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, PWN, 1975, s. 493

51 J. Trempała (red.), *Psychologia rozwojowa człowieka – podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa 2011, s. 221

52 Ibidem. s. 221

53 Ibidem., s. 221

54 M. Żebrowska (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 493

okazuje się doskonałym wsparciem dla dziecka w ciężkich chwilach. Trudne relacje często wpływają u dzieci na zachowania antyspołeczne, natomiast pozytywna relacja może pełnić rolę ochronną przed doświadczaniem następstw wynikających z trudnych sytuacji rodzinnych.⁵⁵ Kłopot z przystosowaniem może mieć najstarsze dziecko, gdy po pojawieniu się drugiego dziecka, matka nie poświęca mu dostatecznie dużo uwagi.⁵⁶

Okres przedszkolny jest takim okresem, w którym zawiązują się pierwsze przyjaźnie pomiędzy dziećmi. Osoba przyjaciela jest wyróżniona; jest dobrym partnerem do zabawy; dzieli się swoją ulubioną zabawką; do niego wielokrotnie kierowane są prośby; to z nim spędza się najwięcej czasu i najwięcej się z nim rozmawia. Dziecko w młodszym wieku przedszkolnym posiada również często wymyślonego przyjaciela. W jego oczach jest to bardzo ważna relacja. Taki przyjaciel pojawia się, gdy dziecko jest samotne lub gdy oczekuje wsparcia od otoczenia. Pozytywnym efektem posiadania takiego przyjaciela jest znaczna chęć do współdziałania z dorosłymi i rówieśnikami.⁵⁷

W zachowaniu dzieci możemy wyróżnić zachowania prospołeczne i negatywne zachowania społeczne. Do pierwszej grupy zachowań zaliczamy współdziałanie, współpracę, chęć niesienia pomocy oraz dzielenia się. Dzieci 3-4-letnie odczuwają i utożsamiają się z problemami dzieci, z którymi są blisko związane. Na formowanie się takich zachowań duży wpływ mają: wzory zachowań oraz wzbudzanie reakcji na zachowania pożądate.⁵⁸

Do negatywnych zachowań społecznych zaliczamy przejawy agresji. U dzieci w wieku 3-5 lat obserwujemy dwa typy agresji:

- instrumentalna – agresja ta przejawia się wtedy, gdy dziecko poprzez nieodpowiednie zachowanie, np. uderzenie, popchnięcie, dąży do tego aby uzyskać to, na co ma ochotę (zabawka, miejsce do zabawy).
- Wroga – agresja ta przejawia się umyślnym czynieniem nieuprzejmości drugiej osobie.

Wraz z rozwojem agresja instrumentalna zaczyna zanikać, dzieci poprzez socjalizację zaczynają dochodzić do porozumienia z drugą osobą. Inaczej jest z agresją wrogą, ponieważ z wiekiem przybiera ona na sile. Z obserwacji wynika, że chłopcy stają się bardziej agresywni.⁵⁹

Jeśli u dziecka zauważymy zachowania agresywne może mieć to związek z uczuciem odrzucenia i brakiem wsparcia, może oznaczać również brak przystosowania społecznego.

---

55 J. Trempała (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 221

56 M. Żebrowska (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 494

57 J. Trempała (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 221

58 Ibidem., s. 222

59 Ibidem., s. 222

Intensywność występowania agresji w przedszkolu maleje wraz z trwaniem roku szkolnego. Jest to wynik procesu socjalizacji. Agresja przejawia się wobec dzieci tej samej płci i z reguły to dorośli musi rozstrzygnąć konflikt. Występowanie zachowań agresywnych i zarazem współdziałanie pokazuje jak dzieci w przedszkolu wchodzą w różne zachowania społeczne.⁶⁰

Podsumowując, najistotniejszymi cechami charakterystycznymi w zakresie rozwoju społecznego dziecka w 3. roku życia jest:

- samodzielne spożywanie posiłków;
- ubieranie się i wykonywanie czynności toaletowych z niewielką pomocą dorosłego;
- mniej zachowań antyspołecznych;
- chęć wspólnej zabawy;
- nawiązanie pierwszych przyjaźni;
- zanikanie agresji instrumentalnej.

Rozwój emocjonalny

W wyniku rozwoju dziecka jego emocje ulegają ciągłym zmianom. W wieku 3. lat dziecko zaczyna przejawiać różne emocje, takie jak poczucie winy, dumę, wstyd, zakłopotanie. W tym wieku zaczynamy obserwować łączenie się kilku emocji, dziecko może odczuwać lęk, a jednocześnie być złym. Podstawowe emocje towarzyszą każdemu przez całe życie, jedyne, co ulega zmianie, to sytuacje wywołujące je. Wraz z rozwojem dziecka, emocje ujawniane są w delikatniejszy sposób, bo dziecko uczy się opanowywać swoje zachowania oraz reagować w taki sposób jaki jest akceptowany społecznie.⁶¹

Zmiany, jakie zachodzą w rozwoju emocjonalnym, dotyczą zrozumienia oraz wyrażania emocji w sposób werbalny jak również niewerbalny. Rozwój w tym zakresie zachodzi podczas kontaktów i działań z innymi jednostkami oraz w sytuacjach społecznych. Pierwszym środowiskiem, w którym dzieci uczą się, jak wyrażać emocje jest rodzina.⁶²

We wczesnym wieku przedszkolnym, podstawą wzajemnego oddziaływania dziecka z innymi, są środki niewerbalne. W rozwoju emocjonalnym bardzo ważny jest moment w którym dziecko opanuje nazwy emocji, wtedy właśnie zaczyna rozróżniać swoje emocje oraz powiadamiać o nich innych. Właśnie w wieku przedszkolnym dziecko zaczyna mówić o swych emocjach, o tym, co czuje. W tym okresie dziecko rozpoznaje i nazywa emocje.

---

60 Ibidem., s. 222

61 H.R. Shaffer, *Psychologia dziecka*, PWN, Warszawa 2009, s. 154

62 J. Trempała (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 219

Dziecko rozumie emocje odnosząc się do przeżyć wcześniejszych, natomiast ma problem z dostosowaniem i zrozumieniem emocji mieszanych.⁶³

Trzylatek może przewidzieć, jak człowiek zareaguje na sytuację przykrą i przyjemną, jak również jaką emocję będzie przeżywać osoba, która osiągnie lub nie osiągnie tego, czego chce. Dziecko jest przekonane, że wyniki oddziaływań innych mają celowy charakter. Poznanie emocji u dziecka łączy się wraz z jego efektywnością językową i poznawczą.⁶⁴

Dzieci potrafią podać przyczyny społeczne, jak i niespołeczne takich emocji jak radość, złość, smutek. Rozpoznają, co wywołało dane emocje u rodziców oraz jak rodzice reagują na emocje dzieci.⁶⁵

We wczesnym wieku przedszkolnym emocje przeżywane przez dzieci mają charakter impulsywny. Silnie odczuwane emocje są pokazywane na zewnątrz w sposób krótkotrwały. Gdy dziecko się cieszy i uśmiecha znaczy to, że jest radosne, gdy tupie i krzyczy jest złe, ponadto potrafi z błahego powodu rozpląkać się i obrazić. Dziecko cechuje się zmiennością emocjonalną, emocje szybko się wytwarzają ale zarówno szybko gasną lub zamieniają się na zupełnie inne skrajne emocje.⁶⁶

Dziecko trzyletnie częściej przeżywa pozytywne emocje, a w porównaniu z młodszym wiekiem następuje u niego równowaga uczuciowa. Takie dziecko potrafi bawić się zgodnie, cieszy się, a jego samopoczucie jest bardzo pogodne. Jednak już w wieku 3,5 równowaga ta może zostać zachwiana. Dziecko zaczyna oczekiwać od dorosłych wyłączności, przejawia się lęk i brak spokoju, rozłąka jest bardzo trudna do zniesienia. Dziecko daje upust swym emocjom poprzez reakcje słowne lub poprzez agresję w stosunku do innych. Dojrzałość uczuciowa u dziecka polega na kontrolowaniu emocji oraz rozwoju uczuć wyższych.⁶⁷

Podsumowując, najistotniejszymi cechami charakterystycznymi w zakresie rozwoju emocjonalnego dziecka w 3. roku życia jest:

- w stanie dopasować mimikę do podstawowych emocji;
- doświadcza emocji tj.: wstyd, zakłopotanie, poczucie winy, duma, zazdrość;
- zna nazwy podstawowych emocji;
- w stanie zrozumieć zewnętrzną przyczynę emocji.

---

63 Ibidem., s. 219

64 Ibidem., s. 220

65 Ibidem., s. 220

66 M. Żebrowska (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 448

67 Ibidem., s. 448

Rozwój motoryczny

Rozwój ruchowy u dzieci w wieku przedszkolnym nie jest już tak szybki, jak w okresach poprzednich, lecz staje się bardziej harmonijny. Zaczynają doskonalić się ruchy postawno-lokomocyjne oraz ruchy, dzięki którym dziecko jest w stanie wykonać określone działania na przedmiotach.⁶⁸

Do grupy ruchów postawno-lokomocyjnych M. Przetacznikowa zalicza, m.i.: chodzenie, bieganie, skakanie, wspinanie się. Natomiast do grupy ruchów narzędziowych np. samodzielne ubieranie się i rozbieranie.⁶⁹

Wzrost motoryki jest cechą wieku przedszkolnego. Już pod koniec poprzedniego okresu rozwojowego, dziecko potrafi swobodnie chodzić i biegać, jest też wystarczalne w zakresie samoobsługi. Przedszkolak udoskonala sprawności, które posiada a nawet pojawiają się nowe. Elementy ruchów zaczynają się ze sobą łączyć, np.: dziecko biega i skacze, chwyta i rzuca. Świadczy to o tym, że dziecko w tym wieku, jest w stanie opanować kilka sprawności naraz.⁷⁰

W okresie przedszkolnym dziecko uczy się jeździć na rowerze, na rolkach, łyżwach itp. Z wielką chęcią tańczy, lubi wspinąć się na drzewa. Jest to okres, w którym wszystkie wyuczone ruchy stają się płynniejsze, równomierne, harmonijne. Dziecko posiada nieodpartą chęć ruchu, ciągle się kręci, zmienia pozycje i zajęcia. W wyniku takiej potrzeby poruszania się dziecko nie potrafi skupić swojej uwagi na dłużej.⁷¹

Duży wpływ na stopień i zróżnicowanie rozwoju motorycznego w wieku przedszkolnym ma płeć. Badania wykazują, że dziewczynki dominują w działaniach rytmicznych, wymagających równowagi oraz precyzji. Chłopcy natomiast lepsi są w czynnościach, które wymagają siły i energii.⁷²

Stopień rozwoju motorycznego łączy się z funkcjami poznawczymi i społecznymi. Proces uwagi jest istotny przy utrzymaniu prawidłowej postawy ciała, jednak postawa siedząca nie wymaga tyle uwagi, co postawa stojąca. Dziecko ma problemy z kontrolowaniem postawy swojego ciała przy wykonywaniu czynności poznawczych.⁷³

Podsumowując, najistotniejszymi cechami charakterystycznymi w zakresie rozwoju emocjonalnego dziecka w 3. roku życia jest:

---

68 M. Przetacznikowa, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia rozwojowa*, WSiP, Warszawa 1974, s. 89

69 M. Żebrowska (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 423

70 J. Trempała (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 203

71 Ibidem., s. 203

72 Ibidem., s. 203

73 Ibidem., s. 203

- swobodne bieganie, skakanie, rzucanie i chwytanie;
- skakanie na jednej nodze;
- uczenie się jeżdżenia na rowerku (czterokołowym);
- ruchy narzędziowe ukazują rozwój koordynacji wzrokowo-ruchowej.

Sprawności językowe i komunikacyjne

Rozwój mowy to doskonalenie percepcji mowy, gramatyki, języka oraz władanie językiem w sytuacjach społecznych.

Na początku wieku przedszkolnego udoskonala się słuch fonemowy. Dzięki temu dziecko identyfikuje oraz odróżnia słowa i dźwięki mowy. Dostrzega ono różnicę między głoskami w wyrazach różniących się tylko jedną głoską (tok-tor), jak również utożsamia różne sposoby wymówienia głoski (cicho-głośno). Najmniej trudności dziecko ma z wyrazami zbudowanymi naprzemiennie z samogłosek i spółgłosek, więcej problemów stwarzają wyrazy w których obok siebie są dwie spółgłoski. W takiej sytuacji dziecko w czasie wymowy takiego wyrazu pomija literki (trawa-tawa). Dziecko 3-letnie nie potrafi jeszcze przeprowadzić analizy i syntezy fonemowej słów. Badania w zakresie psycholingwistyki dowiodły, że dzieci więcej słów są w stanie rozpoznać niż wypowiedzieć. W przypadku braku wrażliwości fonologicznej oraz niedoboru nazywania dziecko może mieć problemy w nauce pisania. Już sam brak wrażliwości fonologicznej jest zwiastunem problemów w czytaniu.⁷⁴

W okresie przedszkolnym dziecko przyswaja dziennie 8-10 słów. Pod koniec wieku przedszkolnego dziecko operuje czynnie 4500 słowami, natomiast w sferze biernej znajduje się dwa razy więcej słów. Dziecko niektóre słowa przyswaja o wiele szybciej od innych. Rośnie liczba znanych rzeczowników, przy jednoczesnym zmniejszeniu używania ich w mowie czynnej. W przypadku czasowników zwiększa się ich liczba i częstość używania. Problemem dla dzieci w młodszym wieku przedszkolnym sprawia jakościowe określanie działań lub rzeczy. Dlatego na samym początku dziecko używa bardziej ogólnych określeń (np. duży – mały) dopiero wraz z rozwojem mowy przechodzi do określeń bardziej sprecyzowanych. Dziecko w wieku 3 lat przyswaja przyimki i przysłowki do określenia stosunków. Na początku są to stosunki konkretne (np. na krześle), później możemy zauważyć przejście na stosunki logiczne (przez nią = z Oli powodu). Zakres spójników również ulega

---

74 J. Trempała (red.), *Psychologia...*, op. cit., s. 215-216

rozszerzeniu (dziecko przechodzi od „a,i” do „aby, żeby”).⁷⁵

Dziecko w młodszym wieku przedszkolny tworzy wiele neologizmów, przy czym posługuje się zasadami gramatyki danego języka. Gdy ma ono problem i nie zna nazw zjawisk lub obiektów, zaczyna wtedy tworzyć nowe słowa.⁷⁶

W wieku 3,5 lat dziecko posługuje się podstawowymi regułami gramatycznymi, używając ich nawet w wyjątkach. Przez cały okres przedszkolny dziecko uczy się tworzenia bardziej złożonych form gramatycznych tworząc przy tej okazji wiele błędów. Podczas tworzenia zdań dzieci łączą ze sobą struktury za pomocą spójnika „i” lub „a”. Do 5 roku życia dzieci potrafią płynnie mówić w danym języku, przy czym język ten nie jest w pełni opanowany.⁷⁷

W 3. roku życia możemy zauważyć u dzieci początki narracji podczas zabawy (komentowanie) oraz wygłaszanie monologów. Związane jest to z analizowaniem doświadczeń przed zachowaniem ich w pamięci. Taki proces prowadzi do powstawania skryptów. Głównymi cechami narracji u dzieci jest ich ogólnikowość oraz słaba uchwytność. Obserwacja dziecięcej narracji może dostarczyć wiele ważnych informacji o umyśle dziecka. Również zabawy tematyczne są świetną okazją do zdobywania przez dziecko zdolności w tworzeniu opowieści. Starsze dziecko jest w stanie rozróżnić opis od opowiadania. Struktura opowiadania ulega wzbogaceniu. Problem może pojawić się w chwili gdy dziecko do swej opowieści chce wprowadzić nowego bohatera lub jego opis. Tworzenie opowiadań odzwierciedla rzeczywistą wiedzę dziecka w zakresie wielu aspektów.⁷⁸

Dziecko 3-letnie opowiada o wydarzeniach niezwykłych, ale również wydarzeniach codziennych, często jest to wynikiem dziecięcego fantazjowania. Opowiadania mogą być zniekształconą wersją oglądanych bajek lub całkowicie nową historią. Tworzenie u dziecka poprawnej narracji jest wynikiem prawidłowego rozwoju myślenia pojęciowego.⁷⁹

Dziecko podczas rozmów z innymi przechodzi z wypowiedzi egocentrycznych do form społecznych wypowiedzi. Zaczyna ono wysłuchiwać i oceniać wypowiedzi nadawcy, a także przekształca tak komunikaty aby trafiły one do odbiorcy. Młodsze dzieci biorą udział w konwersacjach, które nie mają określonego tematu. W kontakcie z rówieśnikiem jest ono bardziej skone do wypowiadania dłuższych zdań niż w kontakcie z dorosłym. Głównym tematem dzieci młodszych są wydarzenia aktualne oraz zdarzenia sytuacyjne.⁸⁰

---

75 Ibidem., s. 216

76 Ibidem., s. 216

77 Ibidem., s. 217

78 Ibidem., s. 217

79 Ibidem., s. 217-218

80 Ibidem., s. 218

Ważną kwestią w wieku przedszkolnym jest zadawanie pytań. Pytania zadawane przez dzieci młodsze służą do zdobycia potrzebnych aktualnych informacji. W wieku 3 lat dziecko zadaje pytania związane z ich własnym działaniem.⁸¹

---

81 Ibidem., s. 219

Założenia programu

Program skierowany jest do:

- nauczycieli i personelu pomocniczego przedszkola, którzy stworzą warunki szybszego przystosowania się dzieci do nowego środowiska;
- dzieci, które rozpoczynają nowy etap w swoim życiu, bycia przedszkolakiem;
- rodziców, którzy decydując się na edukację przedszkolną własnego dziecka są chętni do współpracy.

Cele główne programu:

- stwarzanie dzieciom warunków umożliwiających szybką i łatwą adaptację w nowym środowisku społecznym jakim jest przedszkole,
- nawiązanie współpracy z rodziną dziecka w celu określenia wspólnych działań odnośnie adaptacji i stworzenia atmosfery wzajemnego zaufania i akceptacji.

Cele szczegółowe programu:

W stosunku do dziecka:

- skrócenie jego adaptacji do warunków przedszkolnych,
- kojarzenie przedszkola z czymś przyjemnym, by chciały wracać następnego dnia,
- zmniejszenie napięć emocjonalnych w pierwszych kontaktach z przedszkolem,
- zmniejszenie lęku przed rozstaniem z rodzicami,
- poznanie swojej wychowawczynie i innych pracowników przedszkola,
- poznanie sal i otoczenia przedszkola,
- rozwijanie umiejętności społecznych,
- rozumienie i stosowanie norm i zasad życia w grupie,
- wspomaganie dziecka w opanowaniu czynności samoobsługowych,
- wspomaganie dziecka w budowaniu pozytywnego obrazu siebie,
- nabywanie przez dziecko poczucia własnej wartości.

W stosunku do rodziców:

- zmniejszenie lęku rodziców, związanego z koniecznością oddania dziecka pod opiekę personelu przedszkola,

- ukazanie rodzicom mocnych stron, możliwości i sukcesów dziecka,
- uczulenie rodziców na sytuacje trudne spotykane przez dziecko w przedszkolu,
- poznanie przez rodziców wychowawczyni ich dziecka i personelu przedszkola,
- integracja rodziców między sobą,
- zapoznanie rodziców z ramowym rozkładem dnia oraz pomieszczeniami przedszkola,
- zaproszenie rodziców do współpracy z nauczycielkami budowanie wzajemnej więzi, opartej na zaufaniu.

Oczekiwane efekty:

Dziecko:

- spokojnie rozstaje się z rodzicem,
- przezwycięża lęk i obawy przed zmianą środowiska,
- uczestniczy w życiu grupy,
- bawi się z koleżankami i kolegami,
- kojarzy pobyt w przedszkolu z radosnym i ciekawym działaniem,
- z zaufaniem zwraca się o pomoc do nauczycieli i pracowników przedszkola,
- przestrzega podstawowych reguł współżycia w grupie,
- rozumie, że pobyt w przedszkolu jest czasowy i zawsze kończy się powrotem do domu z rodzicami,
- zapoznaje się z pomieszczeniami, w których będzie przebywać w przedszkolu,
- przestrzega zasadę samodzielnego nie oddalania się od grupy.

Rodzic:

- ma poczucie bezpieczeństwa o swoje dziecko,
- zna nauczycielki oraz personel przedszkola,
- zna pomieszczenia, w których będzie przebywać jego dziecko,
- współpracuje z przedszkolem, zna cele i zadania,
- wie, w co wyposażyć dziecko do przedszkola,
- rozumie znaczenie samoobsługi i samodzielności dziecka, jako warunków lepszej adaptacji dziecka w środowisku przedszkolnym,
- obserwuje swoje dziecko na tle rówieśników,
- wie jakie trudności musi pokonać jego dziecko i w jaki sposób mu pomóc,

- nawiązuje aktywną współpracę z przedszkolem.

Nauczyciel:

- poznaje dzieci, którymi będzie się opiekował,
- zna środowisko domowe dzieci,
- planuje pracę w oparciu o wyniki obserwacji zachowań dzieci,
- zna oczekiwania rodziców wobec przedszkola.

Zasady adaptacji dzieci

1. Uznać, że każde dziecko ma prawo do przebywania w przedszkolu z kimś bliskim tak długo, jak tego potrzebuje.
2. Szanować wolę rodziców i dzieci, uznając że mają prawo do współdecydowania o formie odpoczynku (leżakowanie).
3. Wykorzystywać wiele źródeł pozyskania informacji o dziecku (rozmowy, wywiady, ankiety obserwacja).
4. Organizując otoczenie dziecka, pamiętać o miejscu do wypoczynku do prowadzenia zajęć indywidualnych, wydzielać miejsce do zabawy i pracy.
5. Wobec dzieci stosować zasadę – nie musisz robić tego co inni, ale nie możesz innym przeszkadzać.
6. Organizować zajęcia integrujące grupę i rozwijające umiejętności społeczne.
7. Stosować metodę wspólnego określania zasad postępowania w grupie (umowy, regulaminy).
8. Uznać, że dziecko ma prawo do eksperymentowania i popełniania błędów.
9. Uznać, że każde dziecko ma prawo rozwijać swoje zdolności i talent.

Zadania:

- zapewnienie opieki i wspomaganie rozwoju w atmosferze akceptacji i bezpieczeństwa,
- uczenie nawiązania bliskiego i serdecznego kontaktu z innymi,
- wzmacnianie więzi uczuciowej z rodziną, środowiskiem w którym dziecko wzrasta,
- uczenie sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami, właściwego reagowania na przejawy emocji innych oraz kontrolowanie zachowań,
- pomoc w budowaniu własnego "Ja" i zaspokojeniu poczucia bezpieczeństwa.

Nauczyciel jako kompetentna osoba, stymulująca rozwój dziecka

Nauczyciel w relacjach z dziećmi powinien:

1. Rozumieć język dziecka trzyletniego.
2. Być komunikatywnym w relacjach werbalnych i niewerbalnych.
3. Posiadać umiejętność odczytywania nadawanych przez dziecko komunikatów.
4. Posiadać umiejętność stosowania pytań i odpowiednio je formułować.
5. Być empatyczny.
6. Być dynamiczny: w sensie fizycznym – przemieszczać się razem z dziećmi, w sensie

psychicznym – otwarty na pomysły dzieci, skłonny zmieniać własne, pod wpływem oczekiwań i potrzeb dzieci.

7. Być zachęcający do działania.
8. Pozwalający dziecku być sobą, mieć własne zainteresowania i upodobania.
9. Przyjmować postawę zaciekawienia światem i zarażać nią dzieci.
10. Być pomysłowy.

Rodzice wobec zadań określanych przez adaptację

Rola rodziców nie może sprowadzać się do biernej obserwacji zabaw dzieci i nauczycielki.

Warunkiem pobytu z dzieckiem jest aktywne uczestnictwo we wszystkich czynnościach dnia.

W rozmowie z rodzicami zobowiązuję ich do sumiennego zapoznania się z treścią ulotek, które będą otrzymywać na kolejnych spotkaniach. Oddziaływania wychowawcze i postawy rodziców mają ogromny wpływ na proces adaptacyjny. To w rodzinie dziecko uczy się podstawowych umiejętności przystosowawczych. Wiedza rodziców na temat trudności, jakie ma do pokonania dziecko w początkowym okresie w przedszkolu, jest zaczynem do ich pomyślnego rozwiązania. Konieczna jest ścisła współpraca przedszkola i domu rodzinnego, a także zaufanie, którym rodzice powinni obdarzyć nauczycielki i personel obsługowy.

Współpraca polegająca na min. korzystaniu z zebrań grupowych, z organizowanych przez nauczycielkę spotkań ze specjalistami, z rozmów indywidualnych z wychowawcą oraz zajęć otwartych, a także na udziale rodziców w różnych uroczystościach przedszkolnych przez cały rok szkolny, ponieważ proces adaptacyjny nie kończy się we wrześniu.

Adaptację ułatwia:

- ✓ racjonalne podjęcie decyzji,
- ✓ pozytywne myślenie o placówce {zaufanie do personelu},
- ✓ poznanie placówki przez dziecko,
- ✓ wcześniejsze dostarczenie dziecku doświadczeń przebywania z innymi dorosłymi, bycia bez mamy,
- ✓ umożliwienie kontaktów z innymi dziećmi,
- ✓ usamodzielnienie dziecka,
- ✓ stopniowe przyzwyczajanie dziecka do placówki {krótki czas pobytu, bez posiłków, leżakowania},
- ✓ akceptacja dziecka i zrozumienie jego stresu, wspieranie go,

- ✓ okazywanie spokoju, poczucia bezpieczeństwa podczas rozstania,
- ✓ czas na bycie z dzieckiem po odebraniu go z przedszkola,
- ✓ ujednoczenie rytmu życia w przedszkolu i domu.

Adaptację utrudnia:

- x niepewność decyzji,
- x brak zaufania do placówki, podejrzliwość wobec personelu,
- x wyrzuty sumienia, niepokój, lęk, poczucie zagrożenia,
- x nieznajomość placówki,
- x brak doświadczeń społecznych w kontaktach z innymi dorosłymi i dziećmi,
- x nadopiekuńczość, wyręczanie dziecka w czynnościach związanych z samoobsługą,
- x „rzucenie na głęboką wodę” - pełny wymiar godzin,
- x straszenie ciociami,
- x pośpiech, zdenerwowanie, zabieganie, brak czasu dla dziecka, brak zrozumienia dla trudnych zachowań dziecka, obrażanie się na dziecko, odrzucenie.

Warunki dobrej adaptacji – jak pomóc?

Przed pójściem do przedszkola rodzice powinni przygotować dziecko do tego ważnego wydarzenia. Nauczyciel prowadzący grupę może podpowiedzieć rodzicom, w jaki sposób to zrobić.

Codziennosc

Dziecko powinno mieć poczucie, że chodzenie do przedszkola będzie jego codziennością. Rodzice muszą być w tym zakresie konsekwentni i stanowczy. Również nauczyciel prowadzący grupę powinien podkreślać w pożegnaniach z dzieckiem komunikat o ciągłości działania: „do zobaczenia jutro”, „będę na ciebie jutro czekać”.

Nobilitacja

Przedszkole powinno być traktowane przez dziecko jako coś nobilitującego i związanego z tym, że rośnie – „mama i tata chodzą do pracy, ty chodzisz do przedszkola”. Należy jednak unikać komunikatu „będziesz chodził do przedszkola, jak będziesz niegrzeczny w domu”. Niech dziecko czuje, że to jego wielka przyjemność.

Zapoznanie z nowym otoczeniem

Rodzice powinni zapoznać dziecko z nowym otoczeniem zanim zacznie chodzić do przedszkola. W przedszkolu dzieci często przeżywają stres, gdy nie wiedzą gdzie jest toaleta, kto im pomoże zjeść, to je odbierze. Warto, by wszystko to wiedziały zawczasu, bo to znacznie zmniejsza ich lęk.

Samodzielność

Rodzice powinni zadbać o to, żeby dziecko potrafiło wykonać jak najwięcej czynności samodzielnie, na przykład samodzielnie jeść, zakładać buty, spodnie, kurtkę, informować innych o swoich potrzebach. Bardziej samodzielne dzieci zwykle przeżywają mniej lęków, bo nie są tak zależne od innych oraz widzą, że radzą sobie w sytuacjach, gdy inne dzieci muszą prosić o pomoc.

Zabawy adaptacyjne

Rodzice powinni przygotować dziecko do aktywności przedszkolnych, organizując zabawy przybliżające dziecku temat przedszkola: bawić się w udawane przedszkole, proponować zabawy plastyczne, takie jak w przedszkolu (wyklejanie rysowanie, ozdabianie malowanie), czytać książeczki dla dzieci o pójściu do przedszkola, bawić się w udawane wycieczki przedszkolne.

Kawałek domu

Niech dziecko weźmie mały „kawałek domu” ze sobą. Zabawka czy maskotka do przytulenia może pomóc wypełnić lukę między domem a przedszkolem.

Czas na pożegnanie

Na ranne pożegnanie w przedszkolu powinno się przeznaczyć trochę czasu tak aby odbywało się ono w spokojnej atmosferze. Lepiej przyjść do przedszkola wcześniej i mieć czas na spokojne pożegnanie, niż, wbiegając, podrzucać dziecko do sali. Jeśli dziecko łatwiej rozstaje się z ojcem, niech to właśnie on odprowadza je do przedszkola. Rozstanie jest mniej bolesne, gdy: rozstanie jest serdeczne, ale krótkie; rodzice ustalą z dzieckiem porę odbioru z przedszkola (tak, aby mogli dotrzymać słowa); jeśli dziecko bardzo rozpacza, powoli i spokojnie przekazać dziecko nauczycielowi, który je przytuli i uspokoi.

Wcześniejsze odbierania

Warto uzgodnić z rodzicami możliwość wcześniejszego odbierania dziecka w początkowym okresie uczęszczania do przedszkola i stopniowego – we współpracy z nauczycielem prowadzącym – wydłużania czasu pobytu dziecka w przedszkola. Najlepiej jednak jest przyzwyczajać dziecko do całodniowego pobytu od początku.

Rozmowa z nauczycielem, ale nie przy dziecku

Rodzic zawsze powinien mieć możliwość rozmowy z nauczycielem prowadzącym. Należy jednak pamiętać, że z uwagi na dobro emocjonalne dziecka nigdy taka rozmowa nie powinna odbywać się przy nim. Dla rodziców istotne jest również codzienne podsumowanie działań i osiągnięć dziecka, jego relacji z rówieśnikami oraz jego samopoczucia.

Treści programowe

- poznanie nowego środowiska,
- poznanie zasad warunkujących bezpieczeństwo na terenie przedszkola,
- poznanie rozkładu pomieszczeń przedszkolnych,
- omówienie zasad poruszania się po nich, uważne chodzenie po schodach korzystanie z poręczy,
- nie oddalanie się od określonych pomieszczeń i miejsc zabaw,
- przestrzeganie zakazu brania do ręki rzeczy znalezionych, czy otrzymanych od osób nieznanymi,
- przestrzeganie zasady „mówimy umiarkowanym głosem”, unikanie wydawania dźwięków ostrych,
- wdrażanie do opanowywania gwałtownych reakcji emocjonalnych, np. głośny, histeryczny płacz,
- przezwyciężanie lęku, obaw i oporu,
- dochodzenie do samodzielności w ubieraniu się, rozbieraniu, spożywaniu posiłków korzystaniu z łazienki,
- uczenie się używania zwrotów grzecznościowych w określonych sytuacjach,
- wspólne porządkowanie zabawek w sali po skończonej zabawie,
- wyrabianie nawyku uprzejmego witania się z kolegami spotkanymi w szatni, na podwórku,
- słuchanie nauczycielki, podchodzenie na jej przywołanie,
- poznanie i przystosowanie do określonego rytmu dnia,
- zapoznanie z zasadami, regułami i normami obowiązującymi w grupie przedszkolnej,
- integracja w grupie,
- wprowadzenie w świat wartości ogólnoludzkich.

Metody pracy wykorzystywane podczas realizacji programu

- elementy Pedagogiki Zabawy,
- zabawy ułatwiające integrację grupy,
- elementy metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne,
- elementy „Edukacji przez ruch”,
- zestawy zabaw i ćwiczeń ruchowych,
- opowieści ruchowe,
- wybrane metody aktywne: zabawy w kręgu, drama, improwizacja,
- zabawy naśladowcze,
- tańce integracyjne z wykorzystaniem chusty animacyjnej (KLANZA),
- opowiadania, bajki, inscenizacje,

Dziecko za pomocą tych metod, poprzez podstawową formę aktywności, jaką jest zabawa nabywa nowych umiejętności, uczy się współzycia w grupie rówieśników i współdziałania z nimi. Program nie powinien ograniczać inwencji twórczej nauczycieli.

DYREKTOR PRZEDSZKOLA

mgr Małgorzata Przestrzelska

Zajęcia adaptacyjne czerwiec i sierpień

W naszym przedszkolu corocznie prowadzone są zajęcia na podstawie przedszkolnego programu adaptacyjnego. Jest on adresowany do dzieci nowoprzyjętych i ich rodziców. Udział nowoprzyjętych dzieci i ich rodziców w programie adaptacyjnym ma za zadanie obniżenie poczucia lęku związanego z nową sytuacją życiową, jaką jest przebywanie poza domem rodzinnym.

Za realizację programu adaptacyjnego odpowiedzialni są nauczyciele, którzy obejmą wychowawstwo w najmłodszej grupie lub grupach od nowego roku szkolnego. Program adaptacyjny organizowany jest w miesiącach letnich. Szczegółowe informacje o terminach spotkań podawane są na tablicy ogłoszeń oraz na naszej stronie internetowej.

AKADEMIA POD DĘBOWYM LIŚCIEM

„Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam.

Pozwól mi zrobić, a zrozumiem.”~Konfucjusz

<i>Termin i miejsce spotkania</i>	<i>Rodzaj spotkania</i>	<i>Cel spotkania</i>
Spotkanie 1 termin: czerwiec	Zebranie organizacyjne z Dyrektorem przedszkola, wychowawcami i specjalistami.	<ul style="list-style-type: none"> - informacyjno – organizacyjny; - przedstawienie sposobu organizacji pracy przedszkola; - przedstawienie wychowawców grup najmłodszych; - bliższe poznanie się nauczycieli z rodzicami; - zapoznanie się z budynkiem przedszkola, salami grup najmłodszych; - wytworzenie przyjaznej atmosfery i wzbudzenie zaufania rodziców do nauczycieli; • - przybliżenie rodzicom pracy i pomocy ze strony Zespołu Psychologiczno-Pedagogicznego.
Spotkanie 2 i 3 termin: koniec czerwca - dni otwarte	Zapoznanie z personelem i budynkiem przedszkola	<ul style="list-style-type: none"> • oswojenie dzieci z nowym otoczeniem; • poznanie budynku przedszkola; • ułatwienie dzieciom przekroczenia progu przedszkola; • zmniejszenie lęku i eliminowanie stresu u dzieci i ich rodziców przed nowym i nieznanym otoczeniem; • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa podczas pobytu w przedszkolu; • poznawanie oczekiwań dzieci i rodziców wobec placówki; • zapoznanie dzieci i rodziców z rozkładem dnia w przedszkolu.
Spotkanie 4, 5 i 6	Spotkanie z dziećmi	<ul style="list-style-type: none"> • adaptacja do przedszkola dzieci nowych;

termin: koniec sierpnia	i ich rodzicami	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie imion dzieci i rodziców podczas wspólnych zabaw, integracja dzieci i rodziców; • nawiązanie kontaktu z dziećmi i ich rodzicami; • oswojenie dzieci z nauczycielkami; • wzbudzenie zaufania do nauczyciela; • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa podczas pobytu w przedszkolu; • wprowadzenie miłej i przyjaznej atmosfery, pełnej radości i zaufania; • zachęcanie do wspólnej zabawy; • poznanie sali, łazienki i szatni grupy 3 latków; • ułatwienie dzieciom przekroczenia progu przedszkola; • zmniejszenie lęku i eliminowanie stresu u dzieci i ich rodziców przed nowym i nieznanym otoczeniem; • poznawanie dzieci w zabawie dowolnej oraz inicjowanej przez nauczyciela; • poznawanie oczekiwań dzieci i rodziców wobec placówki; • możliwość pokazania elementów pracy opiekuńczo-wychowawczej i dydaktycznej; • poznawanie rodziców w działaniu i zabawie z własnym dzieckiem; • przygotowanie rodziców do udzielania dziecku wsparcia psychicznego i pomocy w procesie przystosowania; • obserwacja poziomu samoobsługi dzieci; • zapoznanie dzieci i rodziców z rozkładem dnia w przedszkolu.
<p style="text-align: center;">W czasie dyżuru wakacyjnego (w miesiącu w którym odbywa się dyżur), dzieci nowopryjęte mogą korzystać z placu zabaw codziennie od 9:00 do 10:00 oraz od godziny 12:30 do 14:00.</p>		

DYREKTOR PRZEDSZKOLA

mgr Małgorzata Przestrzelska

Ewaluacja programu

Celowość i efektywność proponowanych przez program działań należy monitorować przez cały okres procesu adaptacyjnego. Proponowane sposoby monitoringu to:

- ankieta dla rodziców
- osiągnięcie podstawowych umiejętności przystosowawczych – obserwacja zachowań dzieci {Arkusz obserwacji dziecka 3-letniego}
- scenariusze zajęć adaptacyjnych

Bibliografia

- Al-Khamisy D., *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*, Żak, Warszawa 2006
- Biała M., *Przedkolaki. Co każdy rodzic powinien i nauczyciel wiedzieć powinien*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2008
- Dudzińska I., *O współżyciu dzieci w grupie przedszkolnej*, BPWP, Warszawa 1970
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2000
- Karbowniczek J., Kwaśniewska M., Surma B., *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, WAM, Kraków 2011
- Karwowska-Struczyk M., *Edukacja przedszkola. W poszukiwaniu innych rozwiązań*, WUW, Warszawa 2012
- Klim-Klimaszewska A., *Trzylatek w przedszkolu*, ERICA, Warszawa 2010
- Klim-Klimaszewska A., *Witamy w przedszkolu. Wspomaganie procesu adaptacji dziecka do środowiska przedszkolnego*, ERICA, Warszawa 2010
- Konarzewski K., *Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna*, WSiP, Warszawa 2000
- Kwiatkowska M. (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985
- Landy A., Kwiatkowska M., Topińska Z., *Rozwój i wychowanie dziecka w wieku przedszkolnym*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1970

- Laski E. I. (red.), *Nauczyciel wobec wczesnej edukacji dzieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007
- Lubomirska K., *Przedszkole, rzeczywistość i szansa*, Żak, Warszawa 1994
- Lubomirska K., *Jakość życia dziecka; Relację pomiędzy dzieckiem, nauczycielem, rodzicami i szerszym środowiskiem społecznym*, Polski Komitet Wychowania Przedszkolnego OMEP Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Warszawa 1994
- Lubowiecka J., *Przystosowanie psychospołeczne dziecka do przedszkola*, WSiP, Warszawa 2000
- Lubowiecka J., Suświłło M., *Wybrane problemy wczesnej edukacji*, Olsztyn 1997
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Żak, Warszawa 2007
- Pilch T. (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, Tom I*, Żak, Warszawa 2003
- Przetacznikowa M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia rozwojowa*, WSiP, Warszawa 1974
- Shaffer H.R., *Psychologia dziecka*, PWN, Warszawa 2009
- Tadeusiewicz G., *Edukacja w Europie*, PWN, Warszawa-Łódź 1997
- Trempała J. (red.), *Psychologia rozwojowa człowieka – podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa 2011
- Waloszek D., *Edukacja dzieci w wieku przedszkolnym*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 1994
- Żebrowska M. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, PWN, 1975

ARTYKUŁY

- Lubowiecka J., *Trudności dziecka w przystosowaniu się do przedszkola* „Wychowanie w Przedszkolu”, 2001, nr 6
- Piwowarska-Krukowska H., *Adaptacja dzieci w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2007, Nr 5
- Polańczyk A., *Jak pomóc dziecku przekroczyć próg przedszkola?*, „Management w przedszkolu”, Wrzesień 2007, dz. C1.4

Ankieta dla rodziców „Przydatność spotkań adaptacyjnych”

Prosimy o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy uważają Państwo, że program adaptacyjny w przedszkolu jest potrzebny?
  - tak
  - nie
  - trudno powiedzieć
2. Czy zdaniem Państwa program ten pomógł dziecku w przygotowaniu do przedszkola?
  - tak
  - nie
  - trudno powiedzieć

3. Jakie korzyści adaptacyjne dostarczył ten program Państwu?

.....

.....

.....

.....

4. Którą z form adaptacji cenią Państwo najbardziej i dlaczego?.

- zebranie adaptacyjne,
- zajęcia otwarte,
- pobyt z dzieckiem w przedszkolu,
- inne, jakie:

.....

.....

.....

.....

5. Prosimy Państwa o podzielenie się dodatkowymi uwagami na temat naszej pracy:

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

ANKIETA INFORMACYJNA O DZIECKU

Imię i nazwisko dziecka: .....

Data urodzenia.....

Adres zamieszkania.....

Imiona rodziców: ojciec.....matka.....

Rodzeństwo .....
.....

INFORMACJE O DZIECKU:

1. Samodzielność:

Proszę zaznaczyć te stwierdzenia, które charakteryzują Państwa dziecko:

- Potrafi samo się rozbierać i ubrać.
- Ubiera się i rozbiera się z pomocą osób dorosłych.
- Samo radzi sobie z jedzeniem.
- Wymaga pomocy przy jedzeniu.
- Jest karmione przez osoby dorosłe.
- Pamięta o potrzebach fizjologicznych i radzi sobie samo.
- Zgłasza swoje potrzeby, ale wymaga pomocy w toalecie.
- Zapomina o zgłaszaniu potrzeb fizjologicznych.
- Inne uwagi dotyczące samodzielności dziecka:

.....
.....
.....

2. Jedzenie:

Proszę zaznaczyć te stwierdzenia, które charakteryzują Państwa dziecko:

- Praktycznie je wszystko, nie ma specjalnych upodobań.
- Jest wiele potraw, których dziecko nie lubi i nie chce jeść, wśród nich jest:

.....
.....

- Jest po prostu niejadkiem.
- Dziecko ma specjalne potrzeby związane z żywieniem:

.....
.....

- Jest alergikiem uczulonym na:

.....

3. Inne informacje o dziecku.

Uprzejmie proszę o przekazanie tych informacji o dziecku, które uznacie Państwo za ważne

.....
.....
.....

4. Ulubione zabawki mojego dziecka:

.....

5. Ulubione zabawy mojego dziecka:

.....

6. Ulubione bajki:

.....

7. Moje dziecko ma szczególne zainteresowania:

.....

OCZEKIWANIA RODZICÓW:

.....
.....

Czy Państwo mogą zadeklarować swoją pomoc w organizacji pracy przedszkola - jeżeli tak, to jaką?

.....
.....

.....
(miejscowość i data)

.....
(podpis rodzica)

„PO RAZ PIERWSZY W PRZEDSZKOLU”

Debiut w przedszkolu to nie łatwa sprawa! Malucha czekają poważne zmiany w życiu, często trudne do zaakceptowania. Ale to, co nowe, wcale nie musi być niedobre. Do trudnych sytuacji trzeba po prostu dziecko i siebie przygotować. Dziecku, Rodzicom i sobie życzymy, aby ten pierwszy krok do samodzielności łączył się z miłymi przeżyciami.

Aby ułatwić Waszym pociechom pomyślny start w naszej placówce mamy dla Państwa kilka rad, które pomogą pozytywnie przygotować dziecko do przedszkola.

Proponujemy zacząć już od momentu zapisania dziecka do przedszkola, wtedy w domu:

- wprowadzamy stały rytm dnia,
- przyzwyczajamy dziecko do samoobsługi,
- odzwyczajamy od smoczków, pampersów, nocniczka,
- przyzwyczajamy do urozmaiconych potraw, bez rozdrabniania pokarmów – trzylatek może swobodnie gryźć,
- wdrażamy dziecko do przestrzegania umów i zasad,
- przygotowujemy dla trzylatka wygodny strój do samodzielnego ubrania, który można pobrudzić,
- zabieramy je na zakupy i wspólnie wybieramy to, co będzie mu potrzebne w przedszkolu,
- rozmawiamy z dzieckiem, udzielając odpowiedzi na nurtujące je pytania, pozbawiamy lęku, obaw, niepewności.

W pierwszych dniach w przedszkolu:

- wyjdźcie z domu na tyle wcześnie, by po drodze mieć czas na rozmowę i nie ponaglać w zdenerwowaniu malucha,
- zdecydowanie i spokojnie żegnajcie się z dzieckiem, jednak nie za długo, by nie przedłużać trudnego rozstania,
- płaczącemu dziecku powiedzcie, że teraz pocieszy go pani i czekają na nie inne dzieci, które chcą się z nim pobawić,
- nie okazujcie dziecku własnych rozterek: zostawiając je w przedszkolu przekazujecie mu wtedy swoje lęki,
- pozwólcie dziecku zabrać ze sobą cząstkę domu do przedszkola (np. przytulankę, poduszeczkę, kocyk, chusteczkę),
- w początkowym okresie dobrze jest odbierać dziecko wcześniej, ponieważ trzylatek ma inne poczucie czasu i okres przebywania poza domem wydaje się bardzo długi,
- nie mówcie dziecku, że przyjdziecie po nie wcześniej, kiedy to jest niemożliwe, ponieważ będzie nieszczęśliwe, że was nie ma, nie składajcie obietnic, których nie możecie wypełnić.

Rodzice pierwszego dnia przynoszą ze sobą:

- ✓ pewność, że dziecko sobie poradzi,
- ✓ zaufanie do nauczycielek i personelu przedszkola,
- ✓ uśmiech na twarzy, która będzie obserwowana przez dziecko i z której dziecko szybko potrafi wyczytać dobre i złe emocje.

Jeśli w Waszych sercach rodzi się niepokój, czy dobrze robicie oddając dziecko do przedszkola, to chce was uspokoić i zapewnić, że w naszej placówce cały personel jest

profesjonalnie przygotowany do pracy jaką wykonuje.

Każdy pracownik przedszkola bardzo się stara, by Wasze dziecko:

- czuło się w nim bezpiecznie,
- spędzało czas radośnie,
- nauczyło się być dzielne na miarę swoich możliwości i wieku,
- umiało być z innymi,
- rozwijało swoje zdolności i zainteresowania,
- zdobywało nowe umiejętności.

Macie prawo do wypracowania wspólnie z przedszkolem, w drodze rozmów i dyskusji, mądrych warunków, które będą korzystne dla Waszego dziecka. Pamiętajcie, że przedszkole to nie „przechowywalnia”, ale drugie - po domu – ważne miejsce w życiu Waszego dziecka. Zadbajcie o to, by Was w tym miejscu nie zabrakło. Tylko wspólne poczynania rodziców i przedszkola stworzą klimat, w którym wszystkim ze sobą będzie dobrze.

Rodzicu nigdy NIE strasz przedszkolem swojej pociechy!!!

Uwagi dotyczące ubierania dziecka do przedszkola:

- spodnie, spódniczki najlepiej na gumkę nie za luźną i nie za ciasną
- nakrycie głowy (także w okresie letnim)
- bluzki z odpowiednio luźnymi rękawami (dzieci myją ręce z podciągniętymi rękawami, aby ich nie zamoczyć; gdy rękawy są za ciasne i nie dają się podciągnąć, dziecku trudno będzie ich nie zalać)
- buty wyjściowe (bezpieczne, nie klapki, nie drewniaki i nie śliskie, łatwe do wkładania, zapinane na rzepy)
- w dni deszczowe - kalosze, kurtki przeciwdeszczowe z kapturem lub pelerynki
- kaptcie najlepiej na gumowej podeszwie, zapinane na rzepy (z wyjątkiem ortopedycznych) - ułatwiają dziecku samodzielne zdejmowanie i wkładanie, czyli osiągnięcie samodzielności w zakresie jego możliwości
- szczególną uwagę należy zwrócić na sprawność suwaków, dzieci nie potrafią ich zreperować same, więc opóźnia to bądź uniemożliwia wyjście do ogrodu całej grupy, trzylatek z czasem sam zaczyna zapinać i rozpinąć suwak, ale ten musi być sprawny!

POŻEGNANIE Z DZIECKIEM – JAK POMÓC SOBIE I DZIECKU ?

KRÓTKIE POŻEGNANIA	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nie poganiaj dziecka ✓ Pożegnaj je jeden raz ✓ Rozmowę z dzieckiem przeprowadź w domu ✓ Szybko opuść salę 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Kilkakrotne żegnanie dziecka ✗ Długie rozmowy przed salą ✗ Stanie w drzwiach i obserwowanie dziecka
RUTYNA	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Umów się z dzieckiem na sposób pożegnania i stosuj go, np. „buziak, przytulias, piąteczka i idziesz do pani” ✓ Rutyna pozwala dziecku powoli nabierać kontroli nad sytuacją, a rodzicowi kontroli nad czasem potrzebnym na pożegnanie. 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Chaos i pośpiech, który rodzi się, gdy rodzic nagle urywa pożegnanie z dzieckiem, spiesząc się np. do pracy.
POZYTYWNE KOMUNIKATY	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uśmiech rodzica ✓ Radosny i pewny głos ✓ Miłe życzenia: „Dobrej zabawy!”, „Miłego dnia”, „Baw się dobrze” – dzięki temu dziecko wie, że przedszkole to miejsce, gdzie miło spędzi czas i można się tam bawić 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Słowa współczucia: „Przykro mi, ale muszę iść” - to sugeruje, że dziecko znajduje się w przedszkolu za karę. ✗ Przeprosiny: „Przepraszam, ale musisz tu zostać” – to sugeruje, że przedszkole jest czymś nieprzyjemnym. ✗ Pocieszanie: „Nie bój się” – to sugeruje, że jednak jest się czego bać. ✗ Współczucie, żal i strach w głosie rodzica – strach rodzica to gwarancja strachu u dziecka.
MÓWIENIE PRAWDY	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szczerość ze strony rodzica ✓ Dotrzymanie obietnic, np. „Przyjdę zaraz po twoim obiadku”, „Dzisiaj po przedszkolu pójdziemy razem na plac zabaw”, itp. 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Kłamstwa: „Mama wróci po coś do auta i za chwilę po ciebie przyjdzie” - dziecko czuje się nie tylko smutne, ale i oszukane, co sprawia, że boi się bardziej. ✗ Ucieczka rodzica: wychodzenie z sali bez pożegnania, gdy dziecko odwróciło swoją uwagę przy zabawie – dziecko szybko zorientuje się, że mamy nie ma i będzie czuło się zdezorientowane, a to potęguje strach i niepokój. ✗ Nie dotrzymanie umów zawartych z dzieckiem: „Po przedszkolu odbierze cię mama”, „Będę zaraz po leżakowaniu”
CIERPLIWOŚĆ I WRAŻLIWOŚĆ	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duzo czasu spędzanego z dzieckiem ✓ Spokój rodzica, czułość i ciepłe słowa 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Poganianie dziecka. ✗ Straszanie: „Jak nie wejdiesz do sali, zabieram twojego misia do domu”.
WEJŚCIE DO SALI NA WŁASNYCH NOGACH	
<i>Co pomaga</i>	<i>Co utrudnia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dziecko przyprowadzone na własnych nogach 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Dziecko na rękach rodzica, które trzeba zrywać z rąk mamy
ZAUFANIE	
<p>Wiemy, że powierzają nam Państwo swój najcenniejszy skarb. Będziemy się o niego troszczyć!</p>	